O‘zbekistonda raqamli moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish orqali kapital bozori investitsion jozibadorligini oshirish istiqbollari

Baxtiyorov Xojiakbar Shuxrat o‘g‘li

QarDTU stajyor-o’qituvchi

Annotatsiya. Ushbu tezisda O‘zbekistonda raqamli moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirishning kapital bozori investitsion jozibadorligiga ta’siri, moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatlari hamda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish istiqbollari yoritilgan. Shuningdek, kapital bozorida shaffoflikni ta’minlash, investorlar ishonchini mustahkamlash va raqamli moliyaviy infratuzilmani takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli moliya, kapital bozori, investitsion jozibadorlik, moliyaviy texnologiyalar, blokcheyn, aktivlar tokenizatsiyasi, investitsiyalar.

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi moliya tizimining rivojlanishiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, moliyaviy texnologiyalar, blokcheyn, sun’iy intellekt va raqamli platformalarning keng qo‘llanilishi investitsiyalarni jalb qilish, moliyaviy xizmatlardan foydalanish hamda kapital bozorining samaradorligini oshirish uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Ushbu sharoitda milliy kapital bozorini zamonaviy texnologiyalar asosida rivojlantirish O‘zbekiston iqtisodiyotining investitsion salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kapital bozori korxonalar, moliya institutlari va davlat uchun uzoq muddatli moliyaviy resurslarni jalb qilishning muhim mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Uning samarali faoliyat yuritishi iqtisodiyotda jamg‘armalarni investitsiyalarga yo‘naltirish, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini tashkil etish va tadbirkorlik faoliyatini kengaytirishga xizmat qiladi. Biroq kapital bozorining rivojlanishi faqat moliyaviy resurslarning mavjudligiga emas, balki bozor infratuzilmasi, axborotlarning ochiqligi, investorlar huquqlarining himoyalanganligi va moliyaviy instrumentlarning xilma-xilligiga ham bog‘liq.

Raqamli moliyaviy texnologiyalar ushbu omillarni takomillashtirish imkonini beradi. Xususan, raqamli platformalar orqali qimmatli qog‘ozlar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tezkor taqdim etish, investorlar va emitentlar o‘rtasidagi axborot almashinuvini soddalashtirish hamda ayrim operatsiyalar xarajatlarini kamaytirish mumkin. Natijada bozor ishtirokchilarining o‘zaro munosabatlari samaradorligi oshib, investitsiya jarayonlarining qulayligi yaxshilanadi.

Kapital bozorini rivojlantirishda istiqbolli yo‘nalishlardan biri aktivlarni tokenizatsiyalash hisoblanadi. Tokenizatsiya — ko‘chmas mulk, qimmatli qog‘ozlar yoki boshqa iqtisodiy qiymatga ega aktivlarga bo‘lgan huquqlarni raqamli tokenlar orqali ifodalash jarayonidir. Mazkur texnologiya tegishli huquqiy va texnik shartlar mavjud bo‘lganida aktivlarga investitsiya kiritish imkoniyatlarini kengaytirishi, ayrim aktivlarni kichik ulushlarga ajratish va ularning hisobini yuritishni soddalashtirishi mumkin. Shu bilan birga, tokenizatsiya avtomatik ravishda likvidlik yoki investorlar daromadini kafolatlamaydi. Uning samaradorligi huquqiy tartibga solish, investorlar huquqlarini himoya qilish va texnologik xavfsizlikka bog‘liq.

O‘zbekiston sharoitida raqamli moliyaviy texnologiyalarni kapital bozoriga joriy etish bir nechta muhim vazifalarni hal qilishga yordam berishi mumkin. Birinchidan, investorlar uchun axborotlarning ochiqligi va ulardan foydalanish qulayligini oshirish zarur. Ikkinchidan, kichik va o‘rta biznes subyektlarining muqobil moliyalashtirish manbalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish lozim. Uchinchidan, raqamli moliyaviy instrumentlar bilan bog‘liq huquqiy munosabatlarni aniq belgilash, kiberxavfsizlikni ta’minlash va moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, raqamli moliyaviy infratuzilmani takomillashtirishda xalqaro tajribani o‘rganish va milliy iqtisodiyot xususiyatlarini hisobga olish talab etiladi. Xususan, raqamli identifikatsiya, elektron hujjat aylanishi, masofaviy hisob-kitoblar va ma’lumotlarni himoyalash tizimlarini rivojlantirish kapital bozori ishtirokchilarining operatsion samaradorligini oshirishi mumkin. Bunda innovatsiyalarni joriy etish bilan bir qatorda, moliyaviy firibgarlik, texnologik nosozliklar va investorlarning huquqlari buzilishi kabi xavflarni kamaytirishga ham e’tibor qaratish lozim.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, O‘zbekiston kapital bozorining investitsion jozibadorligini oshirish uchun bir qator takliflarni ilgari surish mumkin. Jumladan, emitentlar faoliyatiga oid ma’lumotlarni raqamli shaklda ochib berish mexanizmlarini takomillashtirish, raqamli moliyaviy instrumentlarni tartibga solish bo‘yicha huquqiy asoslarni rivojlantirish, aktivlarni tokenizatsiyalash bo‘yicha nazorat qilinadigan tajriba loyihalarini o‘rganish hamda investorlarning moliyaviy va raqamli savodxonligini oshirish maqsadga muvofiqdir. Ushbu takliflarni amalga oshirish bosqichma-bosqich baholash, tegishli risklarni aniqlash va investorlar manfaatlarini himoya qilish tamoyillariga asoslanishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, raqamli moliyaviy texnologiyalar O‘zbekiston kapital bozorining rivojlanishi va investitsion jozibadorligini oshirish uchun muhim imkoniyatlarni yaratadi. Biroq ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish texnologik yangiliklarni joriy etish bilangina cheklanmaydi. Buning uchun mustahkam huquqiy baza, shaffof bozor muhiti, rivojlangan infratuzilma va investorlar ishonchini ta’minlovchi mexanizmlar zarur. Mazkur yo‘nalishlarning uyg‘un rivojlanishi milliy kapital bozorining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Qimmatli qog‘ozlar bozori to‘g‘risida”gi Qonuni, O‘RQ-387, 2015-yil 3-iyun.

2. World Bank. Global Financial Development Report 2014: Financial Inclusion. Washington, DC: World Bank, 2014.

3. OECD. OECD Business and Finance Outlook 2021: AI in Business and Finance. Paris: OECD Publishing, 2021.

4. Bank for International Settlements. Annual Economic Report 2023. Basel: BIS, 2023.